

КОЗМА ИНДИКОПЛОВАЦ

ВАСИЛИЈЕ Н. МАНИМАНИС¹, ЕВСТРАТИЈЕ ТЕОДОСИЈУ¹ и
МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ²

¹*Department of Astrophysics-Astronomy and Mechanics, School of Physics,
National and Kapodistrian University of Athens, Panepistimioupolis, Zographos
157 84, Athens-Greece.*

E-mail: etheodos@phys.uoa.gr

²*Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија*

E-mail: mdimitrijevic@aob.bg.ac.rs

Резиме: Први векови Хришћанства у Византијском царству, од 3. до 6. века, обухватају период када је нова религија требала да се консолидује као доминантна. Сходно томе, све што је изгледало да противречи Светом писму требало је свим средствима да му се прилагоди. Пошто се географија није у неким тачкама слагала са њим и пошто свети текстови нису могли да буду погрешни, земљопис тога времена требао је да се доведе у склад са светим списима. Овај задатак преузео је у 6. веку несторијански монах Козма Индикопловац. Он је написао *Хришћанску топографију*, дело кроз које је покушао да створи нови географски систем или репрезентацију света, која ће се слагати са *Библијом*. Овде су размотрени његов живот и дело.

1. УВОД

Проучавање географије се у Византији сматрало за важно и корисно, пошто је такво знање било потребно за одређивање положаја Свете земље и граница између митрополија. Стога су византијски учени људи, користећи као полазну тачку дело античког картографа и географа Маринуса из Тира (око 60/70 - 130 н.е.), и познату *Географију* (*Geographia*, *Cosmographia*, или *Geographike Hyphegesis*) (Berggren и Jones, 2001) класичног астронома, математичара и географа Клаудија Птолемеја (2. век), писали властите расправе на ове теме.

Први векови Хришћанства у Византијском царству, од 3. до 6. века, обухватају период када је нова религија требала да се консолидује као доминантна. Сходно томе, све што је изгледало да противречи Светом писму требало је или да нестане и буде заборављено, или да му се прилагоди.

Пошто се географија грчког и хеленистичког периода није у неким тачкама слагала са њим а свети текстови нису могли да буду погрешни, њу је, како се схватало у то време, требало довести у склад са светим списима. Овај задатак преузео је у 6. веку несторијански (јеретички) хришћански трговац, путник и касније монах у манастиру Света Катарина на Синају. Име му је било Козма, а назван је Индикопловац (Индикоплеустес), т.ј. онај који је пловио у Индију.

2. ЖИВОТ КОЗМЕ ИНДИКОПЛОВЦА

Козма је био грчког порекла и постао је славан због дела које је написао у манастиру Света Катарина, око 547. Док је још био млад, око 520, путовао је као трговац у области око Египта, т. ј. Црвеног мора (и на исток до Персијског залива) (Cosmas Indikopleustês, 1968, књ. II, стр. 29), у Краљевство Аксум и његову околину (област данашње Етиопије, Еритреје и Сомалије) (Cosmas Indikopleustês, 1968, књ. II, стр. 30), Палестину и Синајско полуострво (Cosmas Indikopleustês, 1968, књ. V, 8, 14, 51, 52).

После првих путовања, Козма је током 15 година владавине Јустинијана I (527-565), путовао по Црном мору, Источној Африци и пловио дуж обала Индијског океана досежући Индију и Шри Ланку. Због тога је касније назван Индикопловац (Индикоплеустес), не у рукописима о његовом раду него око 11. века (Theodossiou и Danezis, 2010, стр. 211).

Слика 1. Манастир Свете Катарине на Синају.

На крају се наш путник вратио у Александрију и повукао у чувени манастир Свете Катарине на Гори Синајској, где се 535. замонашио и почео да пише утиске и описе са својих путовања по великом делу тада познатог света. Аутор је географског дела *Topographia Christiana* (*Хришћанска топографија*) или просто *Космографија*, које се на почетку састојало од пет књига, касније од шест и на крају од дванаест. Овим радом Козма је покушао да створи нови систем географије, или управо претставе света, која је у хармонији са учењима Светог писма. Није потпуно извесно да ли је Козма његово право име; оно се генерално узима пошто је написано на само једној копији овог дела, која се чува у Фиренци (*Laurentianus Plutei IX. 28*).

Изгледа да је писање *Хришћанске топографије* било завршено средином 6. века. Према Роџеру Пирсу (Roger Pearse, 2003): “*Датирање рада је прилично извесно. У књизи 2, Козма нам каже да је 25 година од како је био у Аксуму, а тамо је био када је Елесбаас спремао поход против Хомерита. То је вероватно 525, или могуће 522. На почетку књиге 6, позива се на два помрачења, дајући датуме као Мехир 12 и Месори 24: а то су изгледа помрачења од 6. фебруара и 17. августа 547. Логичан закључак је да је рад написан око 550* (Cosmas Indicopleustes, *Хришћанска топографија*. Предговор он лајн издању).

Треба напоменути да су Мехир и Месори 6. и 12. месец старог египатског соларног календара, чији је први месец године био Тот (Theodossiou и Danezis, 1996, стр. 68).

3. ХРИШЋАНСКА ТОПОГРАФИЈА

У верзији *Хришћанске топографије* од 12 књига (Migne, 2008, књ. 88, стр. 445), садржани су многи корисни географски подаци, које је коректно забележио Козма, као *in situ* сакупљач информација. Он описује места која је сам посетио, али и све што је чуо о њима како од морнара, тако и од тамошњих становника. Осим тога, нацртао је многе мапе тих места и скицирао необичне животиње које је видео. Упоредо са тим, бележи вредне историјске податке о своме времену, *пошто* је извесно да је био тамо где су се одвијали важни догађаји, као што су војне припреме краља Аксумита, Елесба(а)са (или Калеба или Халеба) против Јеврејског народа Јемена (Хомерита). Елесба(а)с, или Елесбоас или Калесб слави се у Етиопској цркви као блажени: његов празник је 15. маја. Као краљ Аксума у Етиопији, борио се 525. против јеврејског владара Ду-На, који је прогонио Хришћане у Неџрану, граду у јужној Арабији. Такође га је император Јустинијан замолио за помоћ против Персијанаца. Када је изгубио једну битку повукао се у монашку ћелију близу Аксума. Умро је око 555 (Mertens, 2011, чланак о Св. Елесба(а)су). Козма није добио неко специјално образовање (Cosmas Indicopleustes, 1968, књ. II, 1), тако да је природно да његов рад садржи неке веома наивне космолошке погледе, који су у супротности са гледиштима

великог астронома и географа 2. века, Клаудија Птолемеја, које он у потпуности осуђује као „лажне“.

Садржај *Хришћанске топографије*, која је компилација различитих тема, не одговара у стварности своме наслову, него као целина има зацртани циљ: да постави основе за нови систем природне географије, који би био у потпуности заснован на *Библији*. За свестраног учењака и патријарха Фотија I (820-893) из Константинопоља, *Topographia Christiana* је упрошћени пренос описа *Петокњижја* и он са неким презиром карактерише Козму као „ближег миту него истини“ (Theodossiou и Danezis, 2010, стр. 211). С обзиром да му је језик једноставан, Фотије га оптужује да „не познаје Грчки језик“ и закључује своје мишљење о овом раду и његовом аутору тврдећи да је „[Козма] такође написао и друге бизарне ствари“ (Theodossiou и Danezis, 2010, стр. 212).

4. КОСМОЛОШКИ ПОГЛЕДИ КОЗМЕ ИНДИКОПЛОВЦА

У суштини, Козма је предани јеретички (Несторијански) Хришћанин, који је изузетно одан одбрани једноставне космологије јеврејске традиције. Комбинујући своја емпиријска географска посматрања са извесним библијским референцама, усваја, супротно тада прихваћеном Птолемејевом систему да облик Земље није сферни него раван, дугачак и узак, као шатор, кућа за молитву, коју је Мојсију описао Бог, за време јеврејског егзодуса из Египта. Другим речима, према Козми, Земља је равна правоугаона област – правоугаони паралелограм. Слично, Универзум је двоспратна, правоугаона, паралелопипедна кутија простране запремине, слична Заветном ковчегу, којој је Земља прва основица а „прво (највише) небо“ покривач. То небо је Небеско краљевство и стоји изнад небеског свода. Он чини „друго небо“, смртника, односно Земаљско краљевство. У основи, то је веровање укорењено у старој египатској космогонији. Цео систем се подржава на своје четири ивице, стубовима који се налазе на четири „угла Земље“, што је, као што смо већ поменули, према Козми раван паралелограм покривен небеским сводом и окружен водама Океана, а изван њих се налази Рај. Козма верује да равна Земља лежи на дну непокретног Универзума, који такође није сферичан: он претставља огромну кубичну просторију са закривљеним (конкавним) сводом. Око планине звонастог облика према северу окрећу се Сунце, Месец и звезде, описујући кружне путање, увек у складу са Божијим заповестима, а Он сваког тренутка може да их заустави и промени њихова кретања, као у књизи Исаије, где се Сунце креће уназад за 10 степени:

“Ево ја ћу вратити сјен по кољенцима по којима је сишао на сунчанику Ахазову натраг за десет кољенаца. И врати се сунце за десет кољенаца по кољенцима по којима бијаше сишло.”

(Библија, *Исаија* 38:8)

... или као што се десило у Гаваону, где је Исус Навин, држећи раширене руке за време битке Израелаца са Аморејцима, зауставио Сунце:

“Тада проговори Исус Господу онај дан када Господ предаде Аморејца синовима Израиљевијем, и рече пред синовима Израиљевијем: стани сунце над Гаваоном и мјесече над долином Елонском. И стаде сунце и устави се мјесец, докле се не освети народ непријатељима својим. Не пише ли то у књизи истинитога? И стаде сунце напред неба и не наже западу скоро за цио дан.”

(Библија, Исус Навин 10:12-13)

Слика 2. Страница из „Хришћанске топологије“ са цртежом Козминог модела универзума.

Сунце се наизменично приближава врху и основици звонасте планине. Тако Козма објашњава смену дана и ноћи. Када сија и осветљава наш део Земље, имамо дан, а висока, звонаста планина на северу, спречава његове зраке да обасјавају области Земље које су са друге стране, тако да је тамо тама.

Лети се, према Козми, Сунце окреће око уског врха, тако да ишчезава из наших погледа само кратко време, пошто је тај део његове путање мали; али

зими се окреће око њене широке основице, због чега су тада ноћи дуже него дани, пошто је његова путања иза планине дужа.

Осим тога, Козма пише да се звезде и планете не крећу саме, него их покрећу „планетарни анђели“, веровање које је дошло чак до 17. века, доба Јохана Кеплера, „законодавца неба“.

5. КОЗМИНИ ТЕОЛОШКИ ПОГЛЕДИ И ЈЕРЕСИ ЊЕГОВОГ ДОБА

Што се тиче теолошких идеја садржаних у *Хришћанској топографији*, Козма Индикопловац, као несторијански јеретик, усваја неколико погледа из радова ранохришћанског бискупа Диодора из Тарза (? – у служби од 378, преминуо 392) и Теодора из Мопсухестије (350-429), који су изражавали несторијанске погледе, назване по Несторију (386-450), који је три године (428-431) био архиепископ Константинопоља, а раздвајао је две Исусове природе, које су се међусобно јасно разликовале, и наглашавао специфични саджај сваке од њих. Сматрали су да, ако је сједињавање ове две природе икада могуће, оно може бити само „морално“. Према њиховим веровањима, Девица Марија није родила раније постојећи Логос и Сина Божијег, него само човека, Исуса. Марија, као људско биће, није могла да створи Бога, него само човека, са којим се Бог-Логос касније сјединио. Несторије је, као и остали представници Антиохијске теологије, као што су Теодор из Мопсухестије, Диодор из Тарза и други, називао Марију *Антропотоκος* (носилац-човека, Човекородица) и *Христотоκος* (носилац-Христа, Христородица) уместо *Теотоκος* (носилац-Бога, Богородица). Несторија и његова учења осудио је као јеретичка Трећи васељенски сабор у Ефесу 431. Одлука је била да Христ има две природе, божанску и људску, које су истински и апсолутно сједињене у њему, и да је придев *Теотоκος* правилан за Богородицу (Theodossiou, Danezis, 2000, стр. 314).

Слика 3. Два цртежа Козминог космолошког модела.

Козма у петој књизи *Хришћанске топографије*, помиње три друге секте, Манихејце, Марционисте (Cosmas Indikopleustês, 1968, књ. V, 178) и Монтанисте (Cosmas Indikopleustês, 1968, књ. V, 252). То указује да су ове јереси биле активне и у време када је Козма писао *Топографију*, и имале следбенике у Александрији.

Манихејство је названо према персијанцу Манесу (216-277), који је истицао вечну борбу између Добра и Зла, верујући да је Исус створен у Божијем духу а да је његово разапињање дело Сатане. Манихејство карактерише интензитет борбе између Добра и Зла и двојство Светлост-Мрак (Theodossiou, Danezis, 2000, стр. 303).

Марционизам је назван по Марциону, Гностику из Синопе, који је живео у 2. веку. Главна тачка његовог учења је постојање добронамерног врховног Бога-Оца, који је изнад Бога-Створитеља, који је само праведан. Врховни Бог је савршен и добронамеран, док је Створитељ (који је створио Свет) праведан али не и добронамеран: Он је Бог *Старог Завета*, док је Бог *Новог Завета* добронамерни Врховни Бог (Theodossiou, Danezis, 2000, стр. 303).

На крају, Монтанизам је именован према Мартину Монтанусу, некадашњем свештенику Цибеле, који је 172, формулисао своју теорију о Веку Оца (*Стари Завет*), Веку Сина (*Нови Завет*) и Веку Светог Духа, који је сам најавио. Највећи значај је доделио *Јеванђељу по Јовану*, где је пронашао обећање о доласку Утешитеља (Theodossiou и Danezis, 2000, 306): „А када дође утјешитељ, кога ћу вам послати од оца, Дух истине, који од оца излази, он ће свједочити за мене.“ (Јован 15:26).

Ове секте помиње Козма, који истовремено одбацује грчку науку и има непријатељски став према „паганском“ образовању.

6. КОЗМА ИНДИКОПЛОВАЦ КАО ГЕОГРАФ

Централно питање у главном Козмином делу, је покушај да докаже да су грчки географи грешили пишући да је Земља округла, док је она, по његовом мишљењу, равна. Овакав став био је тешко прихватљив чак и у његово време; то нису прихватили ни византијски учени људи, ни образовани хришћански свештеници.

Ипак, упркос својој наивној природи и екстравагантним тврдњама, *Топографија* је била и још увек је значајна, не због својих схватања о природи света, него због вредних географских, културолошких и историјских информација које садржи, заснованих на његовом личном искуству, што су сведочанстава о земљама које је пропутовао.

Његове погледе и информације су дискутовали и коментарисали неколико каснијих научника, а популарни стил писања учинио је *Хришћанску топографију* (Migne, 2008, књ. 88, стр. 445) омиљеним штивом мање образованих Византинаца, пошто је била у сагласности са њиховим свакодневним искуством.

Ипак, његов готово-савременик, истакнути Хришћански филозоф Јован Филопонус (490-570), који је имао Монофизитске тенденције, одбацио је *Хришћанску Топографију*, као и већина учених људи у Византији, у име Аристотеловско-Птолемејског Универзума. Стога (види *On line Christian Topography*) део 11. и још више 12. књига *Топографије* изгледа прилично неповезана са главном облашћу дела (географија или топографија): У 12. књизи Козма покушава да се супротстави критикама других учених монаха и византијских Хришћанских научника, који се не слажу са његовим ставовима. У 11. књизи он описује извесне луке западне обале Индије, где бродови укрцавају бибер, и пружа значајне информације о Шри Ланки коју назива Тапробан: Објашњава њен значај за трговину и напомиње да је на овом острву постојала заједница Несторијанских Хришћана. Шри Ланку такође помиње Паладије из Хеленополиса (364-431 или 368-430, види Маниманис, Теодосију, Димитријевић, 2012), у свом познатом делу *Epistola de Indicis Gentibus et de Bragmanibus* (*О народима и Браманима Индије*), где користи оригинални материјал из личног искуства, али такође и описе египатских путника у Индију (Derett, 1960, стр. 77-135).

7. ПОСТОЈЕЋЕ КОПИЈЕ И ИЗДАЊА ХРИШЋАНСКЕ ТОПОГРАФИЈЕ

Козмино дело, *Topographia Christiana*, сачувано је у три основне копије. Једна је у Ватикану, то је код *Vaticanus Graecus 699*, и написана је у 9. веку у Константинопољу; садржи само првих десет књига, т.ј. две књиге које су

прилично неважне за главну тему (11. и 12, види претходни параграф) су испуштене.

Друге две постојеће копије *Топографије* садрже свих 12 књига. Обе се датирају у 11. век. Прва је илустровани манускрипт, који се чува у Манастиру Св. Катарине на Гори Синајској (*No. 1186*), а сматра се да је написан у Кападокији. Други, код *Laurentianus Plutei IX. 28*, се чува у Фиренци, а написан је у Манастиру Иврион на Атосу.

Треба напоменути да је четврта потпуна копија *Хришћанске Топографије*, која је тачан транскрипт оне која се чува у Фиренци, а настала је 1682, била у Енглеској (*Phillips 2581*) али је изгубљена и не зна се да ли је уништена или се чува у некој непознатој библиотеци или у скривеном архиву неког сакупљача.

Ипак, постоје и други (најмање 20) рукописи, који садрже мале делове *Топографије*. Ови парцијални манускрипти садрже углавном илустрације: 1) Paris Suppl. Gr. 844, 18. век. Садржи само копије неких слика у L. 2) Paris Gr. 2426 (P). 16. век. На ff. 112 ff, садржи копију већине књиге 11, коју је урадио Nicholas de la Torre, могуће из архетипа Z, мада садржи више од те књиге него Z. Текст је слободно обрађен, и изгледа да се односи на рукопис из Смирне: 3) Smugna B-8 (Z). око 1100. Описао га је Пападопулос Керамеус у каталогу из 1877. Одабрани делови су на стр. 156-192, под именом Максимус (написаним преко краћег имена које је избрисано). То је само колекција слика са малим делом придруженог текста. 4) Vienna Theol. 9 (W). Избор. Купио у Константинопољу А. Busbeck. Копирано са S, или вероватније Ms. Сличан S. 5) Vat. Gr. 363 (R2), 10. век. 6) Оксфорд, Бодлејанска библиотека: Ms. Cromwell 15, 11. век. Купљено на Атосу 1727. 7) Bodleian Arch. Selden 29. 1338, fol. 116 има catena на Луку приписана *Козми Индикопловцу*. 8) Vat. Gr. 342. 12. век, fol. 7v. 9) Vat. Gr. 525. 12. век, fol. 1. 10) Венеција, Marcianus Gr. 498. 14. век, fol. 270. 11) Bodleian, Baroc. 15, 12. век, fol. 22. 12) Торино В. I. 10. 13) Милано, Ambrosian. B. 106. 10. век. 14) Москва 358, 11. век. 15) Vat. Gr. 1747. 16) Paris Gr. 2743. Colbertinus 1476, 16. век, копирао J. Diassorinos. Ово је поменуо Монфокон (Montfaucon), и такође Омон, а обојица су наводили читаоца да претпостави да је Козма аутор коментара *Псалми* које су ту сачуване. У ствари то садржи само уобичајени део књиге 5, иза кога следи материјал других аутора. 17) Paris Gr. 169 (Mazarin-Reg. 3450), 14. век. Сличан Ms. са параграфом проширеним додавањем следеће секције других аутора. 18) Vallicellianus C. 4. 16. век. ff. 434-5. Такође са проширеним параграфом из књиге 5. 19) Paris Gr. 3179, 16. век. Копирао Bigot. Такође са проширеним параграфом из књиге 5. 20) Vat. Gr. 711. fol. 196. (Више детаља постоји у потпуном списку у Предговору он лајн издања Роџера Пирса, 2003).

Што се тиче штампаних издања, *Topographia Christiana* је први пут публикована на Западу 1707, од француског учењака и критичара Бернара од Монфокона (Bernard de Montfaucon, 1645-1741) у *Collectio nova patrum et scriptorum graecorum* (de Montfaucon, 1707). У 1806, укључена је у 88. том

дела *Patrologia Graeca* (Migne, 2008), а као посебна књига објављена је у Лондону, у преводу Ц. Мек Криндла (Mac Crindle) под насловом *The Christian Topography of Cosmas, an Egyptian Monk* (Hakluyt Society Publications, no. 98, London 1897, стр. 365) и у Кембриџу, Енглеска, као *The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes* (Winstedt, 1909).

Погледе Козме Индикопловца, како су изражени у *Topographia Christiana*, проучила је Ванда Волска-Конус (Wanda Wolska-Conus), која је објавила одговарајућу расправу насловљену *La Topographie chrétienne de Cosmas Indicopleustès - Théologie et Science du VI siècle* (Paris 1962). Обимно дело о њему објавио је и Редин (1916). Обимно дело о њему такође је објавио и Редин (1916). *Хришћанску топографију* је 1649. превео на српски монах Гаврило Тројичанин у манастиру Свете Тројице а илустровао је Андрија Раичевић (Јанковић, 1989, стр. 34). О утицају који је имао на формирање погрешних представа, сведочи рукопис у коме се Козма назива свецем (Стојановић, 1903), као и поједине иконе и фреске у српским манастирима где се Земља, према Козми, представља као равна плоча са конусу сличном планином на северу (Јанковић, 1989, стр. 37).

Данас је *Topographia Christiana* приступачна он лајн на интернету, како на грчком прототипу, тако и у енглеском преводу (*Cosmas Indicopleustès*, 1968).

Козма је такође писао и друга дела, као што су *Geographia* (*Cosmographia*) и *Astronomia* (астрономске табле), али она су изгубљена; осим *Topographia Christiana*, још једно Козмино дело је сачувано: то је *Опис биљака и животиња Индије* (Thévenot, 1696), (садржано у Тевеноовом (Thévenot) *Relation des divers Voyages curieux*). Ово дело је састављено од обавештења из прве руке, а објавио га је у Паризу Melchisédec Thévenot (1663).

8. ЗАКЉУЧЦИ

Средином 6. века хеленистичка антика је досегла свој крај. У то време рановизантијског доба, Блиски и Средњи Исток су се у кратком року Христијанизовали. Ипак, борба између два света, старог паганског и надоласећег Хришћанског, је интензивна и јавља се како индиректно, преко старих филозофских елемената у догмама Хришћанских секти, тако и директно, у облику конфронтације између последњих учењака античког света и бискупа и свештеника Цркве.

У том контексту долази динамични Несторијански калуђер, Козма Индикопловац, необразовани човек који је много пропутовао. Наоружан практичним знањем, које је прикупио на далеким путовањима, пише *Хришћанску Топографију*, дело које је у основи против тачних теорија античких грчких астронома и географа, који су писали и размишљали о сферном облику Земље.

За Козму секуларно знање је без вредности; он ради са другом логиком, где се све објашњава коришћењем светих текстова а нарочито *Старим Заветом*. Његови погледи на свет засновани су на теорији равне Земље, која је у општем подржана дословном интерпретацијом светих текстова све три главне монотеистичке религије (Јудаизма, Хришћанства и Ислама). Тако, значајан део Козминог дела има као дубљу сврху да постави основе система природне географије засноване на *Библији*. Због тога, учени патријарх Фотије (810-891) означава *Хришћанску Топографију* као наивну интерпретацију садржаја *Петокњижја* и пише о Козми са прилично презира.

У стварности, Козма не представља Хришћанску цркву, пошто је само Несторијански (јеретички) калуђер и његове погледе нису прихватили образовани свештеници, или вође Цркве. Он не представља ни неку научну, културну, духовну или идеолошку струју унутар Цркве. Ипак, у знатној мери је утицао на необразоване чланове нижег свештенства, као и на нешколоване, наивне световне људе у Византијском царству, зато што је *Хришћанска Топографија* била оригинално и интересантно дело са богатством информација од интереса за путовања, географију и трговину, датих једноставним језиком, што ју је чинило лаком за читање и занимљивом. Док је у своје време пленио читаоце описом егзотичних места и животиња, што је увек фасцинирало народ, још увек је од интереса и за модерне истраживаче и научнике, пошто је ова књига и даље драгоцен извор за историју науке, трговине и поморских путева тога далеког времена.

Не треба сметнути с ума да је путовање просечне особе у краљевства Источне Африке, Црвеног мора, Палестину, Гору Синајску, Арабију, Персијски залив и нарочито Индију и Шри Ланку, био готово немогућ подвиг.

Без обзира на симплицистичку космологију, Козмина *Топографија* је значајно дело, пошто омогућава модерном читаоцу да баци поглед на свет шестог века, или бар на његов већи део, кроз перо сведока, који је живео пре 15 векова, употпуњено са мапама, цртежима и сликама, које украшавају и богате текст.

Са друге стране, може се рећи да је *Topographia Christiana* једно од најранијих византијских дела која указују на резултат напуштања старог секуларног образовања, које је започело у претходним вековима. Осим природних наука, као што су астрономија, космологија и географија, постепено, током истог периода, нестаје и класична медицина, као наслеђе великих лекара грчке и хеленистичке антике, не губећи своје представнике: становништво почиње да болестима приписује метафизичке узроке, сматрајући их као облик божије казне, веровање које се може наћи и данас, нарочито у земљама трећег света. На тај начин, после седмог века, у Византијском царству лекара постепено замењује калуђер, кога зову да отера болест, или пре демоне који су је изазвали, читајући молитве, благосиљајући и палећи тамјан (Papanikola-Bakirtzi, 2005).

Тек вековима касније, у време династије Палеолога (1261-1453) дошло је до релативне ренесансе науке и културе у Византијском царству, али било је сувише касно за истинску обнову пошто је Империја непрекидно политички и територијално опадала а пад Константинопоља у руке Отоманским Турцима је био близу (1453).

Захвалност

Ова студија је део истраживања на Универзитету у Атини, Катедра за Астрофизику, Астрономију и Механику, који помаже Универзитет у Атини преко специјалног рачуна за истраживачке пројекте на чему се захваљујемо, као и на помоћи Министарства за просвету и науку Републике Србије, преко пројекта III44002.

Литература

- Berggren, J. L., Jones, A. (trans.): 2001, *Ptolemy's Geography: An Annotated Translation of the Theoretical Chapters*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Даничић, Ђ., Караџић, В. С.: без године, *Библија или Свето Писмо Старог и Новог Завета*, Британско и инострано библијско друштво, Београд.
- Cosmas Indikopleustês: 1968, *Topographie Chrétienne*, tranl. by Wanda Wolska-Conus, Sources Chrétiennes, volumes 2. Les Editions du Cerf, Paris, p. 141, 159, 197. On line *Christian Topography*, in English: http://www.tertullian.org/fathers/cosmas_12_book12.htm. On line *Christian Topography*, in original Greek text: http://www.hs-augsburg.de/~harsch/graeca/Chronologia/S_post06/Cosmas/cosipro.html
- de Montfaucon, Bernard: 1707, (Notes and Preface), *Collectio nova patrum et scriptorum graecorum: Eusebii Caesariensis, Athanasii, & Cosmae Aegyptii*. C. Rigaud Publ., Paris, *On line*: http://openlibrary.org/works/OL1086644W/Collectio_nova_patrum_et_scriptorum_graecorum
- Derett, J.: 1960, "The history of Palladius on the Races of India and the Brahmins", *Classica et Medievalia*, **21**, 77-135.
- Јанковић, Н. Ђ.: 1989, *Астрономија у старим српским рукописима*, Српска академија наука и уметности, Посебна издања, књ. ДХС, Одељење природно-математичких наука, књ. 64.
- Маниманис, В., Теодосију, Е., Димитријевић, М. С.: 2012, „Географи рановизантијског периода“, у овом Зборнику.
- McCrinkle, J.W. (ed.): 1897, *The Christian Topography of Cosmas, an Egyptian Monk*, Hakluyt Society Publications, London (Reissued by Cambridge University Press, Cambridge, 2010).
- Mertens, A. (Franciscan Father): 2011, *Encyclopedia: Who was a Christian in the holy land?* Studium Biblicum Franciscanum (SBF), Jerusalem.
- Site Hosted by Christusrer.org [Article about: St. Elesba(a)s]. On line: <http://www.christusrer.org/www1/ofm/sbf/escurs/www/e.html>
- Migne, J.-P. (ed.): 2008, *Patrologia Graeca cursus completus* (P.G.), volumes 1-161, Centre for Patristic Publications, Athens.

- Papanikola-Bakirtzi, D. (ed.): 2005, *Proceedings of the Symposium "Food and Cooking in Byzantium"*, Archaeological Receipts Fund-Publications of Ministry of Culture, Athens, 17-30.
- Редин, Е. К.: 1916, *Христјанска топографја Козьми Индикоплова, по греческимъ и русскимъ спискамъ I*, Типографја Г. Лиснера и Д. Собко, Москва.
- Стојановић, Љ.: 1903, *Каталог Народне библиотеке у Београду IV*, Краљевска српска државна штампарија, Београд (рукопис бр. 497).
- Theodossiou, E., Danezis, E.: 1996, *The Odyssey of the calendars*, vol. I: *Searching for the roots of Knowledge*, in Greek, Diavlos Publ., Athens.
- Theodossiou, E., Danezis, E.: 2000, *To the traces of IXTHYS: Astronomy-History-Philosophy*, in Greek, Diavlos Publ., Athens.
- Theodossiou, E., Danezis, E.: 2010, *At the Years of Byzantium – Byzantine scientists, physicians, chronologers and astronomers*, in Greek, Diavlos Publ., Athens
- Thévenot, M.: 1663, *Relations de divers Voyages curieux*. Thomas Moette, Paris.
- Winstedt, E. O. (ed.): 1909, *The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Wolska-Conus, W.: 1962, *La Topographie chrétienne de Cosmas Indikopleustês - Théologie et Science au VIe siècle*, vol. 3, Bibliothèque Byzantine. Presses Universitaires de France, Paris.

COSMAS INDICOPLEUSTES

The first Christian centuries in the Byzantine Empire, from the 3rd one to the 6th one, comprise a period in which the Christian religion had to consolidate its place as the dominant religion. Therefore, everything that seemed to contradict the Scriptures had to be adapted to them by any means. For this reason, since geography did not agree in several instances with the holy texts, and because the Scriptures could not be in error, the geography of the times had to be harmonized with the holy texts of the new religion. This task was undertaken by the 6th century Nestorian Christian monk Cosmas the 'Indicopleustes'. Cosmas wrote the *Christian Topography*, a work through which he attempted to create a new system of geography or a representation of the World that would fit to the information contained in the Holy Scripture. His work and life are considered here.